

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

8 septembrie, ora 16.30

Generozitate prin muzică

---

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

CONCERTELE DE LA ATENEU

Ateneul Român

ORCHESTRA DE CAMERĂ FRANZ LISZT

ISTVÁN VÁRDAI dirijor

PIERRE-LAURENT AIMARD pian

Ligeti *Ramificații* pentru orchestră de coarde

Bartók Concertul nr. 3 în mi major pentru pian și orchestră Sz. 119

Allegretto / Adagio religioso / Allegro vivace

Pauză (15 minute)

Enescu Octetul pentru coarde în do major op. 7 (aranjament pentru orchestră de coarde)

Très modéré / Très fougueux / Lentement / Mouvement de valse bien rythmée

Descendent al unei familii de origine evreiască din Transilvania, **György Ligeti** (Târnăveni 1923-Viena 2006) a urmat la Cluj, după încheierea celui de al doilea Război Mondial, cursurile de fizică ale Universității și pe cele ale Conservatorului din același oraș. Apoi a urmat studii de compoziție la Conservatorul din Budapesta. După absolvire, a lucrat la Köln, într-un studio de muzică electronică, a participat la școala de vară de la Darmstadt, iar ulterior a fost profesor de compoziție la Conservatorul din Hamburg. În calitate de creator, s-a angajat pe direcții moderne precum cea a policromatismului oscilant și a micropolifoniilor. A compus o „antioperă” cu titlul *Le grand Macabre*, abordând atonalismul liber și dodecafonismul, precum și alte sisteme sonore, unele provenind din culturi africane. Lucrarea **Ramificații** pentru orchestră de coarde cuprinsă în programul de față este rodul combinațiilor inedite dintre aceste orientări și sisteme, amalgamate cu gândirea funcțională modernă în zona tonală. Îndrăzneț și totodată temperat prin rațiune și simț al măsurii, Ligeti rămâne un exemplu de autor al unei sinteze creatoare originale din lumea sonoră a secolului XX.

Întemeietor al școlii muzicale moderne maghiare, **Béla Bartók (1881-1945)** ocupă, ca importanță, locul pe care îl are George Enescu pentru muzica românească. De altfel, s-au născut în același an, 1881. Ambii au fost pianiști reputați, împărtășind deopotrivă o pasiune ardentă pentru idealul național cultivat în creația muzicală cultă. Bartók a fost și unul din cei mai importanți folcloriști, recunoscut ca atare pe plan internațional.

Concertul nr. 3 în mi major pentru pian și orchestră Sz. 119 a fost creat în anul 1945 și prezentat postum în public, în anul 1946 la Philadelphia, solist fiind György Sándor. Bartók a compus lucrarea la New York, cu dedicație pentru tânăra sa soție și elevă Ditta Pasztory. Opusul este apreciat ca fiind cel mai prietenos și accesibil dintre cele trei concerte pentru pian, părând că autorul și-a găsit, în sfârșit, echilibrul și liniștea interioară, trăsătură dovedită, printre altele, de dominația elementului melodic asupra pregnanței ritmice, unanim recunoscute până atunci ca trăsătură precumpănitoare a stilului său personal. Prima parte, *Allegretto*, e luminoasă și transparentă, partea a doua, *Adagio religioso*, se desfășoară ca o nocturnă calmă, întreruptă doar de un moment zgomotos intempestiv. Ultima parte, *Allegro vivace*, se dezvoltă pe un ritm ternar sincopat, instalându-se un dialog viu între instrumentul solist și orchestră. Finalul culminează cu un *Fugato* care încheie concertul într-o atmosferă de frenetică vivacitate. Fiind o lucrare de mare spectacol, a fost îmbrățișată cu interes de pianiști celebri și preferată de importanți dirijori internaționali care au promovat-o în concerte și înregistrări. Prima audiție a fost realizată, așa cum aminteam, de György Sándor ca solist, sub bagheta dirijorală a lui Eugen Ormandy.

Program

Creat de **George Enescu (1881-1950)** în anul 1899 și dedicat lui André Gedalge, **Octetul în Do major pentru coarde, op. 7** poartă amprenta geniului tânăr ce se afirmă decisiv în peisajul muzical european al începutului de secol XX. Au trecut zece ani de la compunerea octetului, până ce s-au găsit instrumentiștii destoinici și pasionați care să aducă octetul în spațiul public. Evenimentul s-a produs în anul 1909, la Paris, în interpretarea cvartetelor Géloso și Chailley, dirijate de compozitor. Octetul este o lucrare plină de viață, ce exprimă bucuria cântului instrumental, jubilația intensă a expresiei juvenile pasionate, însetată de acțiune. În vârtoarea trăirilor atât de complexe și diverse, ascultătorul avizat va percepe o varietate infinită a modurilor de a pune în pagină aceste clipe intense de viață. Construcția lucrării conține trăsăturile clare ale unei forme de sonată extinsă pe toate cele patru părți. Mișcările se cântă fără întrerupere, autorul fiind inspirat, după opinia compozitorului Pascal Bentoiu, de modelul mării Sonate în si minor pentru pian de Liszt. Se constată o luxuriantă tematică exorbitantă, cele 12 teme deducându-se una din alta și înălțând o arhitectură interioară caracteristică. Este un uriaș material melodic ce se ramifică arborescent. Cele patru mișcări sunt: *Très moderé*, *Très fougueux*, *Lentement*, *Mouvement de Valse bien rythmée*. Ele alcătuiesc o uriașă formă de sonată, în care prima parte constituie expoziția, următoarele două susțin dezvoltarea, iar finalul este repriza. Se impune să observăm că autorul folosește aici pentru prima dată procedeul anticipării, prin care la finalul unei mișcări anunță tema cu care va debuta mișcarea următoare. Marea varietate a temelor se caracterizează, totodată, prin densitatea lor și prin faptul că provin ca produse diferențiate din aceleași celule inepuizabile. Maxima distanțare expresivă se construiește pe maxima apropiere structurală. Interpretarea integrală, fără pauze între părți, durează 30 de minute. Cât despre încadrarea într-o formă tradițională, fie ea sonată, fugă sau rondo, nu poate fi vorba. Și sub aspectul conținutului, temele ce stau la baza lucrării sunt o confluență de melodii originale cu reminiscente în caracter popular românesc, ecouri de etos național ce marchează, într-o complementaritate armonioasă, întreaga operă a compozitorului nostru emblematic, George Enescu.

Lavinia Coman

Orchestra

Orchestra de Cameră Franz Liszt a fost un membru permanent al elitei internaționale pe scena muzicală clasică timp de mai bine de jumătate de secol, fiind cunoscută drept unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai genului interpretativ cameral. Orchestra este condusă de Péter Tfirst din 2016 și, an de an, concertează în cele mai importante săli de concert cu soliști renumiți. Fondată în 1963 de către foști studenți ai Academiei de Muzică Franz Liszt, a fost condusă pe parcursul acestei jumătăți de secol de Frigyes Sándor și, ulterior,

©Ferenc Kamarazenekar

de János Rolla. A dobândit o recunoaștere internațională concertând în peste cincizeci de țări, inclusiv în săli de concert precum Carnegie Hall din New York, Suntory Hall din Tokyo, Opera din Sydney, Teatro Colón din Buenos Aires, Théâtre de la Ville din Paris, Concertgebouw din Amsterdam, Alte Oper din Frankfurt, Tonhalle din Düsseldorf, Musikverein din Viena, Victora Hall din Geneva și Heydar Aliyev din Baku. A participat la Festivalul Mecklenburg-Vorpommern, la Festivalul Menuhin din Gstaad și a fost invitată la unul dintre cele mai prestigioase festivaluri din Asia: Chine-Shanghai International Arts Festival. Orchestra de Cameră Franz Liszt a concertat în deschiderea Anul Liszt 2011 și a Președinției ungare UE, la Auditorio Nacional din Madrid; concert la care a luat parte Juan Carlos I, regele Spaniei, și de soția sa, Sofia. Pe lângă turneele din Germania și Italia, orchestra a susținut o serie de concerte în America de Sud în 2013 și în Japonia în 2014.

Recent, orchestra a cântat alături de soliști renumiți precum Sviatoslav Richter, Mstislav Rostropovich, Isaac Stern, Yehudi Menuhin, Jean-Pierre Rampal, Martha Argerich, Julia Fischer, Vadim Repin, András Schiff, Emmanuel Pahud, Vadim Gluzman, Denis Matsuev, Mischa Maisky, Maxim Vengerov, Ilya Gringolts, David Fray, Denis Bouriakov, Júlia Pusker, Gábor Boldoczki și Gábor Takács-Nagy. În 2016, Deutsche Grammophon a lansat albumul lor în colaborare cu Ödön Rácz, care a fost unanim recunoscut la nivel internațional de către critici.

Din 2016, orchestra este condusă de concertmaestrul Péter Tfirst și a continuat să concerteze atât în țară, cât și în întreaga lume, cu obișnuitul nivel înalt de interpretare artistică. La începutul anului 2020, atât în Ungaria, cât și în străinătate, publicul a apreciat colaborarea cu István Várdai, violoncelistul de renume mondial care s-a alăturat orchestrei în calitate de director artistic pentru a imprima o nouă concepție artistică și pentru a ajuta la ascensiunea profesională a ansamblului.

Orchestra de Cameră Franz Liszt este mândră să reprezinte Ungaria și cultura maghiară în întreaga lume.

István Várdai este apreciat pentru energia sa debordantă, vigoarea ritmică și grația interpretărilor sale din repertoriul solistic, orchestral și cameral pentru violoncel. Aflat la cea de-a treia stagiune în calitate de director artistic al Orchestrei de Cameră Franz Liszt, el continuă să prezinte programe inspirate și creative. Várdai invită soliști de renume la Festivalul de muzică de cameră KaposFest din Ungaria, pe care îl organizează alături de violonistul Kristóf Baráti. În paralel, acesta își continuă cariera de solist cu orchestre din întreaga lume, un repertoriu divers, ce ajunge de la Bach la Péter Eötvös.

©Marco Borggreve

În 2022/23, István Várdai concertează alături de Orchestra Simfonică Națională a Lituaniei sub bagheta lui Modestas Pitrenas, Orchestre National du Capitole Toulouse cu dirijorul Domingo Hindoyan, Filarmonica Națională Maghiară și Filarmonica Janáček Ostrava alături de Lawrence Foster, precum și cu orchestrele simfonice din Liechtenstein și Bournemouth. Printre cele mai importante momente din stagiunile trecute se numără colaborări cu Orchestra Națională din Île-de-France sub bagheta lui Case Scaglione, Orchestra Simfonică a Radioului Finlandez cu Mark Wigglesworth, Hallé cu Jamie Phillips și Orchestra Filarmonicii din Helsinki cu Susanna Mälkki.

István Várdai și Orchestra de Cameră Franz Liszt colaborează cu violoniștii Akiko Suwanai, Liza Ferschtman, Luosha Fang, Júlia Pusker, pianiștii Gábor Farkas, Benjamin Grosvenor și flautistul Emmanuel Pahud la Budapesta pentru seria FLCO la Sala Mare a Academiei Liszt.

În ceea ce privește repertoriul cameral, acesta a concertat alături de István Várdai, Vikingur Olafsson, András Schiff, Yuri Bashmet, Gidon Kremer, Jean-Efflam Bavouzet, Mischa Maisky, Elisabeth Leonskaja și Liza Ferschtman în unele dintre cele mai importante săli de concerte din lume. În iunie 2023, alături de Hugo Ticciati, Christoffer Sundqvist, Alasdair Beatson a abordat diverse repertorii de muzică de cameră și orchestrale în cadrul Festivalului de vară O/Modernt de la Stockholm.

De-a lungul anilor, István Várdai a înregistrat concerte pentru violoncel de Janáček, Prokofiev și Elgar la casa de discuri Ysaÿe Records, piese de Mendelssohn, Martinů, Paganini, Beethoven și Popper la casa de discuri Hänssler, Variațiunile Rococo de Tchaïkovsky (în ambele versiuni) și suitele pentru violoncel solo de Bach la Brilliant Classics, Singing Cello și Dancing Cello la casa de discuri Hungaroton, care prezintă bisuri celebre și o compilație de piese populare pentru violoncel din secolele XIX și XX.

În urma succesului din cadrul concursurilor, inclusiv a premiilor I la Concursul Internațional de Muzică ARD din 2014 și la Concursul Internațional de Muzică de la Geneva din 2008, István Várdai a făcut parte din juriul Concursului Internațional Ceaikovski din 2019. A predat la Universitatea de Muzică și Artele Spectacolului din Viena (succedându-i în funcție pe regretatul Heinrich Schiff), unde a studiat în 2005. István Várdai cântă la un violoncel Stradivari „Ex du Pré-Harrell” realizat în 1673, instrument pe care a cântat și Jacqueline du Pré.

Apreciat pe scară largă ca fiind o figură cheie a muzicii timpului nostru, **Pierre-Laurent Aimard** a colaborat îndeaproape cu mulți compozitori de renume, printre care György Ligeti, Karlheinz Stockhausen, George Benjamin, Pierre Boulez și Oliver Messiaen.

Aimard începe stagiunea 2022/23 primind cel mai important premiu muzical din Danemarca, Leonie Sonning Music Prize 2022, care va fi sărbătorit printr-o serie de concerte cu Orchestra Regală Daneză (sub conducerea lui Sylvain Cambreling) și recitaluri la Copenhaga și Aarhus. De asemenea, continuă să lucreze îndeaproape cu orchestre și dirijori din Europa,

©Marco Borggreve

inclusiv cu Antwerp Symphony/Herreweghe, Orchestra Filarmonică Radio/Deneve, Orchestra Simfonică din Berlin/Chan, Orchestra Națională din Lille/Bloc și Orchestra Filarmonică Radio France. Își continuă colaborarea cu Orchestra Simfonică din San Francisco și Esa-Pekka Salonen, înregistrând integrala concertelor pentru pian de Bartók, care va fi lansată în toamna anului 2023.

Printre cele mai importante proiecte camerale se numără colaborarea cu Tamara Stefanovich pentru *Visions de l'Amen* la Boulez Saal, iar cu Mark Simpson și Jean-Guihen Queyras în recitaluri de trio cu lucrări de Lachenmann la Luxemburg și Viena. Împreună cu Isabelle Faust și Jorg Widmann, Aimard se alătură lui Queryas pentru lucrarea *Quatuor pour la fin du temps* de Messiaen, în cadrul unui turneu în Spania în toamnă.

În stagiunea 2021-22 a colaborat cu Orchestra Filarmonică Radio France/Chung, Filarmonica din München/Nagano, Bamberg Symphoniker/Honeck, Orchestra Simfonică din Seattle/Stasevska, Orchestra Simfonică HR /Altinoglu, Orchestra Simfonică din Vienna /Afkham și premiera mondială a concertului lui Klaus Ospald cu WDR/Poppe. În recitaluri și proiecte camerale, Aimard a continuat să susțină compozitorii contemporani, interpretând lucrări de Birtwistle, Lachenmann, Cage, Schoenberg și Andre la Berlin, Amsterdam și Frankfurt, precum și suitei *Vingt Regards* de Messiaen la Paris și Amsterdam.

După apariția recentă a unui disc cu Sonata *Hammerklavier* și Variațiunile *Eroica* de Beethoven pentru Pentatone, care a fost foarte bine primit de critici, Aimard a lansat o nouă înregistrare a *Visions de l'Amen* cu Tamara Stefanovich în septembrie 2022. Stagiunile recente au inclus, de asemenea, opus magnum al lui Messiaen, *Catalogue d'oiseaux*, care a fost onorat cu multiple premii, inclusiv prestigiosul premiu al criticii muzicale germane „Preis der Deutschen Schallplattenkritik”. De asemenea, Aimard a interpretat în premieră mondială lucrări pentru pian de Kurtág la Teatro alla Scala; ultima piesă a lui Carter, *Epigrams*, care a fost scrisă pentru el; lucrările lui Sir Harrison Birtwistle, *Responses*, *Sweet disorder and the carefully careless* și *Keyboard Engine* pentru două pianе, care a avut premiera la Londra în toamna anului 2019.

Prin intermediul catedrei sale de la Hochschule Köln, precum și prin numeroasele serii de concerte și cursuri de măiestrie din întreaga lume, Aimard aduce o perspectivă inspiratoare asupra muzicii din toate perioadele prin activitățile sale de predare. A fost profesor asociat la College de France, Paris, și este membru la Bayerische Akademie der Schönen Künste. În primăvara anului 2020, după mai mulți ani de pregătiri, a relansat o importantă resursă online, Explore the Score, care se axează pe interpretarea și predarea muzicii pentru pian a lui Ligeti, în colaborare cu Klavier-Festival Ruhr.